

реформаторского крыла в Союзе коммунистов Югославии. Однако в 1972 г. она подверглась критике и обвинениям в анархо-либерализме из уст самого И. Броз Тито. После этого навсегда ушла из политики, занявшись научным анализом сербской идеологии конца XIX — начала XXI в. Такие подробности биографии заранее обещали не только серьезное историко-политологическое исследование, но и давали надежду на ценные личные воспоминания автора. Именно так и произошло. Читатель получил и исследование, и исторический источник.

Книга состоит из 13 очерков, посвященных политикам разных периодов и различной степени влияния на жизнь сербского государства и общества. Каждый очерк состоит из трех частей: биографии политика, библиографии его работ, собственно анализа его деятельности. Все это сопровождается оценками и воспоминаниями Л. Перович о герое.

Центральной фигурой книги и представителем «доминирующей» элиты стал Добрица Чосич. Он выведен вдохновителем антиреформаторского течения 1980-х гг., главным идеологом режима С. Милошевича. Автор отмечает решающий вклад Чосича в формирование зыбкой идеологии современной Сербии. Любопытна параллель между фигурами политического патриарха, идеолога «Великой Сербии» Николы Пашича, восемь раз возглавлявшего правительство Сербии и первой Югославии (с 1891 по 1926 г.), и Чосича. Л. Перович считает их влияние на политику своего времени огромным.

Интересны портреты остальных 12 героев, среди которых особо отметим Милована Джиласа — одного из авторов модели самоуправляемого социализма и вице-президента ФНРЮ, смещенного в 1953 г. со всех постов за обличение тоталитарных тенденций; Марко Никезича — главу Союза коммунистов Сербии (1968—1972), отправленного в отставку в ходе «антилиберальной чистки» в Сербии; Зорана Джинджича — одного из организаторов отстранения С. Милошевича от власти, премьер-министра Сербии (2001—2003), инициатора тайной передачи свергнутого Милошевича в руки Международного

трибунала в Гааге, жертву политического убийства.

Все эти персонажи выведены как представители альтернативных векторов развития сербского государства, по разным причинам ставшие нежелательными фигурами. Анализ деятельности каждого из них привел Л. Перович к неутешительному выводу не просто о невостребованности, а «нежеланности» этих фигур и их политического багажа для современного им сербского общества. Более того, даже об их маргинальности. Общественный посыл книги оставляет открытым вопрос о направлении и алгоритме развития современной Сербии с ее раздвоенным сознанием — одновременно консервативно-патриархальным и либерально-демократическим.

В. Н. Кухаренко

MIRONOWICZ EVGEN. Wojna wszystkich ze wszystkimi. Białoruś 1941—1944. Kraków : Avalon, 2015. 243 s.

Кніга беластоцкага даследчыка Эўгена Мірановіча «Вайна ўсіх з усімі. Беларусь, 1941—1944» разглядае падзеі Вялікай Айчыннай вайны на беларускіх землях. Ва ўводзінах аўтар знаёміць чытача з сітуацыяй у БССР і на беларускіх землях у складзе Польшчы ў міжваенны перыяд, тлумачыць ідэалагічныя разыходжанні ў нацыянальным руху, апісвае міжнацыянальныя адносіны і ўплыў на іх падзей верасня 1939 г.

Манаграфія пачынаецца з апісання падзей першых месяцаў вайны на беларускіх землях. Аўтар піша пра інтарэс нямецкага і савецкага бакоў на акупаванай тэрыторыі, падкрэсліваючы, што ні першы, ні другі бок не браў у разлік лёс мясцовага насельніцтва. Працяглая вайна на ўсходзе вымушала немцаў так арганізоўваць палітычнае, грамадскае і гаспадарчае жыццё, каб забяспечыць тыл і армію ўсім неабходным. Таму існаванне на беларускіх землях руху супраціўлення ўспрымалася імі як падстава для правядзення больш жорсткай палітыкі, што праяўлялася ў маштабных карных аперацыях, рабунку маёмасці і вывазе маладых людзей на працу ў Германію. Нямецкія ўлады выкарыстоў-

валі тактыку «бізуна і перніка» — з аднога боку, патрабавалі падпарадкавання насельніцтва акупацыйным уладам, а з другога — стваралі ўмовы для развіцця беларускага нацыянальнага руху. Савецкая палітыка, якая праводзілася камітэтамі кампартыі, на акупаваных Германіяй беларускіх землях зводзілася да максімальнага аслаблення нямецкага патэнцыялу і захавання кантролю над грамадствам.

Чацвёрты раздзел кнігі прысвечаны аналізу спроб нацыянальных дзеячаў пабудаваць беларускую дзяржаву. Аўтар адзначае, што для іх рухаючым фактарам пры фарміраванні беларускіх органаў мясцовай улады было жаданне абараніць насельніцтва ад магчымага вынішчэння ў першую чаргу з боку немцаў. Аднак акупацыйныя ўлады да пэўнага моманту не былі зацікаўлены ў стварэнні нацыянальных узброеных сіл, падпарадкаваных нейкаму беларускаму цэнтру, а таму падтрымлівалі толькі культурна-асветніцкую дзейнасць на карысць беларушчыны.

Асобны раздзел манаграфіі складае характарыстыка міжнацыянальных адносін на беларускіх землях. Аўтар звяртае ўвагу на тое, што існаваўшыя да вайны супярэчнасці ў беларуска-польскіх адносінах максімальна выкарыстоўваліся немцамі ў сваіх інтарэсах. У апошнім раздзеле апісваецца паўсядзённае жыццё беларускага насельніцтва ва ўмовах вайны. Аўтар параўноўвае сітуацыю ў вёсцы і горадзе, звяртае ўвагу на цяжкае становішча сялян.

Падводзячы вынік, Э. Мірановіч зазначае, што вайна прынесла на беларускія землі не толькі матэрыяльныя і чалавечыя страты. Яна паскорыла саветызацыю грамадства і фактычна знішчыла ідэю стварэння суверэннай беларускай дзяржавы. Да ўнутранага канфлікту паміж прыхільнікамі нямецкай і савецкай сістэм таталітарызму, які аўтар акрэслівае як грамадзянскую вайну, дадаліся міжнацыянальныя сутыкненні, барацьба за выжыванне, што ў рэшце рэшт вяло да маральнай дэградацыі грамадства.

Л. А. Козік

ELEODOR FOȘȘENEANU. Două săptămâni dramatice din istoria României (17—30 decembrie 1947). București : Curtea veche, 2014. 192 p.

1940-е гг. в Румынии насыщены важными событиями, связанными с государственным управлением, — свержение с престола короля Кароля II, установление военной диктатуры М. Антонеску, участие во Второй мировой войне и смена внешнеполитических ориентиров с Германии на СССР, период «социалистической» монархии Михая I, наконец, отречение монарха от трона и установление просоветской власти. Тема отречения короля Михая I Гогенцоллерна-Зигмарингена от румынского престола 30 декабря 1947 г. популярна в современной румыноязычной литературе, ведь это событие положило начало новому периоду в истории румын.

Историю румынской монархии изучал и Элеодор Фокшеняну (умер 27 июня 2015 г.), адвокат и ученый в области права, приближенный к кругу королевской семьи. В его работе «Две драматические недели в истории Румынии (17—30 декабря 1947 г.)», как и в других сочинениях автора, отстаиваются позиции монархии. Автор считает, что его задача — добраться до справедливости и исторической правды.

Первая часть книги разделена на семь тем, посвященных таким политическим деятелям, как Петру Гроза, Эмиль Боднараш, Георге Георгиу-Деж, событиям «отречения, окутанного тайной», правительственному кризису. Особое внимание уделяется секретной документации архивов, которые пролили бы свет на исторические события.

Во второй части представлены документы: «Декларация об освобожденной Европе», указы Президиума Верховного Совета СССР, королевские указы, Акт отречения от престола, протоколы заседаний парламента.

Труды Э. Фокшеняну — человека, пережившего реалии румынской истории XX в. и оставшегося верным принципом румынской монархии, — представляют интерес для исследователей и читателей.

О. И. Кэрэруш